

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

©Л. М. Юр'єва, А. В. Шорніков

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

РЕЗЮМЕ. В статті представлені результати дослідження психічного стану студентів вищих медичних закладів освіти під час дистанційного навчання, спричиненого карантинними заходами з приводу пандемії COVID-19.

Мета – порівняльна оцінка показників психічного здоров'я і якості життя у студентів закладу вищої медичної освіти під час дистанційного навчання.

Матеріал і методи. Основою роботи є результати обстеження 206 студентів III–IV курсів медичного факультету, які навчаються за спеціальністю 222 «Медицина» під час дистанційного навчання, спричиненого пандемією COVID-19, за допомогою опитувальника на базі GoogleForms, який включав питання про соціально-демографічні характеристики, шкали PHQ-2 та GAD-2, питання про дистанційне навчання, питання про якість життя.

Результати. Виявлено фактори, які викликають тривожні побоювання в умовах карантину з приводу COVID-19, при цьому зміна звичайних життєвих сценаріїв поступається можливості зараження вірусом SARS-CoV-2. Під час дистанційного навчання 77 з 206 опитаних (37,4 %) мали виражені депресивні розлади, при тому 54 з 206 опитаних (26,2 %) мали також виражену тривогу, 56,3 % опитаних мали проблем зі сном під час карантину, при цьому 7,8 % мали щоденні проблеми, не зважаючи на проживання в домашніх умовах, де простіше регулювати сон, порівняно з гуртожитком. Зміни психічного стану негативно вплинули на якість життя, пов'язану зі здоров'ям, значно більше на психічний компонент, ніж на фізичний.

Висновки. Проведене дослідження вказало, що дистанційне навчання студентів вищих медичних закладів освіти, яке проводилося через пандемію COVID-19, може викликати тривогу і депресію у майбутніх медиків, знижувати якість сну. Особливо небезпечним є зниження якості психічного компонента якості життя. Отримані дані необхідно враховувати при створенні дистанційних курсів та програм психопрофілактики.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: COVID-19; якість життя; студенти; тривога; порушення сну; депресія; дистанційне навчання.

Вступ. У осіб в умовах атипової зайнятості (наприклад, в умовах пандемії з приводу COVID-19) спостерігаються погіршення психічного здоров'я, соціальна депривація, обмеження засвоєння соціальної ролі, фрустрація [1]. Карантинні заходи з приводу COVID-19 суттєво впливають на суспільство в цілому, на сучасну освіту студентів-медиків та стали причиною значно більшого використання дистанційних варіантів її проведення [2, 3]. Дані досліджень показують, що найуразливішими щодо розвитку тривожно-фобічних і депресивних реакцій є особи віком 18–24 роки, у яких переважають фобічні компоненти тривоги, не пов'язані зі страхом зараження [4]. Наявність пролонгованого психічного стресу через пандемію викликає тривогу, вплив на яку копінг-стратегій і механізмів захисту особистості від тривоги, у підсумку може призводити і до розвитку психосоматичних розладів [5]. Дослідження під час локдауну в США показали, що студенти-медики демонструють вищі показники депресії, суїцидальних намірів та рідше звертаються за медичною допомогою [6]. Психологічна підтримка майбутніх лікарів є критично важливою, оскільки суспільство починає стикатися з проблемою нестачі лікарів під час пандемії COVID-19. Одним із таких шляхів є вивчення задоволеності студентів переходом на дистанційне навчання, що необхідно для виявлення слабких місць у діяльності вищих медичних закладів освіти

та для цілеспрямованого здійснення заходів щодо вдосконалення педагогічного процесу з урахуванням нагальних потреб.

Мета – провести порівняльну оцінку динаміки показників психічного здоров'я і якості життя у студентів закладу вищої медичної освіти під час дистанційного навчання.

Матеріал і методи дослідження. Обстежено 206 студентів III–IV курсів медичного факультету, які навчаються за спеціальністю 222 «Медицина», середнім віком 20,46 року при 95 % Ді (17,66:23,25), в тому числі 142 особи жіночої статі (68,9 %), 60 осіб (30,6 %) чоловічої та 1 особа (0,5 %) не визначилася з гендером. Для обстеження використовували онлайн-опитувальник на базі GoogleForms, який включав питання про соціально-демографічні характеристики, шкали PHQ-2 та GAD-2, питання про дистанційне навчання, якість життя тощо. Робочі характеристики цих ультракоротких шкал досить добрі; рекомендована межа здоров'я/хвороба для шкал PHQ-2 та GAD-2–3 бали.

Процедури статистичного аналізу виконувалися за допомогою статистичного пакета STATISTICA 6.1. Критичне значення рівня статистичної значущості при перевірці нульових гіпотез приймалося рівним 0,05. У разі перевищення досягнутого рівня значущості статистичного критерію цієї величини приймалося нульова гіпотеза.

Огляди літератури, оригінальні дослідження, **погляд на проблему**, випадок з практики, короткі повідомлення

Для всіх кількісних ознак проводилася оцінка середніх арифметичних і середньоквадратичних (стандартних) помилок середнього, а також медіани, визначення 25 % і 75 % процентилів. Дескриптивні статистики в тексті представлені як $M \pm SD$, де M – середнє, а SD – стандартне відхилення при нормальному розподілі ознаки, або як Me та інтерквартильний розмах (25 %; 75 %) при ненормальному розподілі ознаки.

Результати й обговорення. На психологічний стан студентів під час дистанційної освіти через пандемію COVID-19 впливає багато чинників. Серед факторів, які викликали найбільші побоювання в умовах карантину з приводу COVID-19, можливість захворіти не стоїть на першому місці, значно поступаючись зміні звичайних життєвих сценаріїв (рис. 1). Порушення цих сценаріїв може викликати у осіб тривогу і пов'язані з нею розлади [5].

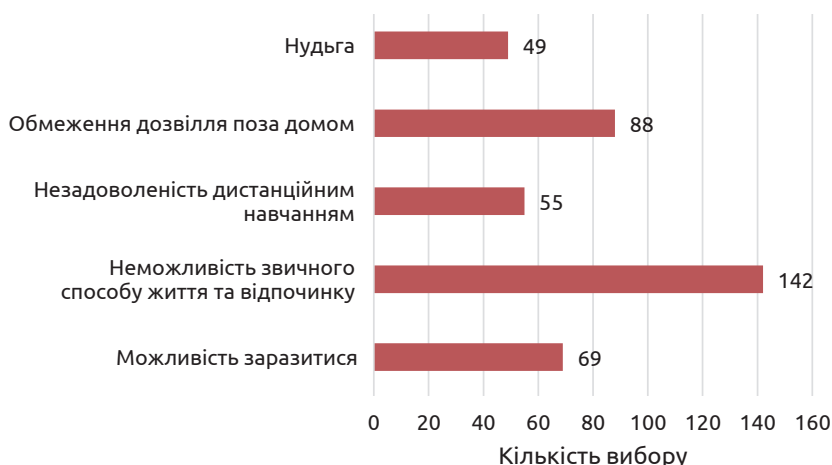

Рис. 1. Що викликає найбільші побоювання в умовах карантину з приводу COVID-19.

Одним з проявів високого рівня тривоги є порушення якості сну. Лише менше половини (43,7 %) опитаних не мали проблем зі сном під час карантину з приводу пандемії COVID-19, а кожен п'ятий мав регулярні проблеми, при цьому 7,8 % мали щоденні проблеми. При цьому слід зазначити, що під час карантинних заходів вітчизняні студенти переважно проживали вдома, в родині, де простіше регулювати сон, ніж у гуртожитках.

Неоднозначними виявилися результати депресії за тестом «Опитувальник здоров'я пацієнта» (PHQ-2): 77 з 206 опитаних (37,4 %) набрали 3 і більше балів, що свідчить про наявність знижено-

го настрою і потребуватиме більш ретельного дослідження. Депресивні розлади знижують якість життя і рівень соціального функціонування, ускладнюють адаптацію.

За тестом GAD-2 54 (26,2 %) опитаних мали виражену тривогу, яка потребувала би подальшого втручання. Основними факторами, які могли би впливати на виникнення тривоги, є порушення звичайних життєвих сценаріїв.

Оскільки тривога та депресія негативно впливають на якість життя, ми отримали прогнозовані результати при оцінці як фізичного так і психічного компонентів якості життя (рис. 2).

Рис. 2. Якість життя в умовах карантину з приводу COVID-19.

Огляди літератури, оригінальні дослідження, **погляд на проблему**, випадок з практики, короткі повідомлення

Висновки. У ході проведеного дослідження було з'ясовано, що під час локдауну з приводу пандемії COVID-19 у значної частини майбутніх лікарів спостерігаються тривожні та депресивні розлади, які можуть бути пов'язані як зі страхом зараження, так і зі зміною звичних життєвих сценаріїв. Ці розлади, відповідно, впливають на якість сну, знижуючи її. У підсумку зміни психічного стану негативно вплинули на якість життя,

пов'язану зі здоров'ям, значно більше на психічний компонент, ніж на фізичний.

Перспективи подальших досліджень.

Отримані дані слугуватимуть доказовою базою для вибору оптимальних методів дистанційного навчання з одного боку, та розробки психоедукаційних та психокорекційних заходів для покращення психічного стану здобувачів вищої медичної освіти, з іншого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванова Л. С. Соціально-психологічні проблеми дослідження феномену прекаріату / Л. С. Иванова // Проблеми сучасної психології. – 2020. – № 1. – С. 108–115.
2. Yuryeva L. N. Study of satisfaction of medical students of III–IV courses with distance learning in conditions of covid-19 pandemic / L. N. Yuryeva, T. I. Shusterman, A. V. Shornikov // Высшее образование в условиях глобализации: тренды и перспективы развития: материалы XII Международ. учеб.-метод. онлайн-конф. (Чебоксары, 29 октября 2020 г.) / под ред. А. Ю. Александрова, Е. Л. Николаева. – Чебоксары: Издательство Чувашского университета, 2020. – С. 192–195.
3. Ханюков О. О. Розширений клінічний кейс та відеоконференція з екзаменаційною комісією як варіант проведення підсумкової атестації здобувачів медичної освіти в умовах пандемії COVID-19 / О. О. Ханю-

- ков, Л. В. Сапожниченко, О. В. Смольянова // Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна діяльність. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. – С. 308–309.
4. Холодова Ю. Б. Особенности переживания тревоги в период пандемии COVID-19 представителями разных возрастных групп / Ю. Б. Холодова // Int. J. Med. Psychol. – 2020. – Vol. 3 (2). – P. 114–117.
5. Огоренко В. В. Інтегративний підхід в генезі психосоматичних розладів з позицій концепцій про особистість / В. В. Огоренко, А. В. Шорніков // Вісник проблем біології і медицини. – 2019. – № 4, Т. 2. – С. 14–17.
6. Chandratre S. Medical students and covid-19: challenges and supportive strategies / S. Chandratre // J. Med. Educ. Cur. Develop. – 2020. – Vol. 7. – P. 2382120520935059.

REFERENCES

1. Ivanova, L.S. (2020). Sotsialno-psykholohichni problemy doslidzhennia fenomenu prekariatu [Sotsialno-psykholohichni problemy doslidzhennia fenomenu prekariatu]. *Problemy suchasnoi psykholohii – Problems of Modern Psychology, 1*, 108-115. DOI: 10.26661/2310-4368/2020-1-12 [in Ukrainian].
2. Yuryeva, L.N., Shusterman, T.I., & Shornikov, A.V. (2020). Study of satisfaction of medical students of III–IV courses with distance learning in conditions of COVID-19 pandemic. A.Yu. Aleksandrov & Ye.L. Nikolayev (Eds.). *Materialy XII Mezhdunar. Ucheb.-metod. Onlayn-konf. «Vyssheye obrazovaniye v usloviyakh globalizatsii: Trendy i perspektivy razvitiya»* – Proceedings of the XII International Educational methodical online conference «Higher education in the context of globalization: trends and development prospects» (pp. 192-195). Izdatelstvo Chuvashskogo universiteta. Retrieved from: <http://repo.dma.dp.ua/5978> [in Russian].
3. Khaniukov, O.O., Sapozhnicenko, L.V., & Smolianova, O.V. (2020). Rozshyrenyi klinichniy keis ta videokonferentsiia z ekzamenatsiinoiu komisiieiu yak variant provedennia pidsumkovoї atestatsii zdobuvachiv medychnoi osvity v umovakh pandemii COVID-19 [Extended clinical case and videoconference with the examination commission as

- an option for the final certification of medical education in a pandemic COVID-19]. *Sotsialno-humanitarni doslidzhennia ta innovatsiina diialnist – Socio-Humanitarian Research and Innovation*. Dnipro: SPD «Okhotnik» [in Ukrainian].
4. Kholodova, Yu.B. (2020). Osobennosti perezhivaniya trevogi v period pandemii COVID-19 predstaviteleyami raznykh vozrastnykh grupp [Features of experiencing anxiety during the COVID-19 pandemic by representatives of different age groups]. *Int. J. Med. Psychol., 3* (2), 114-117 [in Russian].
5. Ohorenko, V.V., & Shornikov, A.V. (2019). Intehratyvnyi pidkhid v genezi psykhosomatychnykh rozladiv z pozytsii kontseptsii pro osobystist [An integrative approach in the genesis of psychosomatic disorders from the standpoint of concepts of personality]. *Visnyk problem biolohiyi i medytsyny – Bulletin of Problems Biology and Medicine, 4*, 2, 14-17. Retrieved from: <https://doi.org/10.29254/2077-4214-2019-4-2-154-14-17> [in Ukrainian].
6. Chandratre, S. (2020). Medical Students and COVID-19: Challenges and Supportive Strategies. *J. Med. Educ. Cur. Develop., 7*, 2382120520935059. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/2382120520935059>

Огляди літератури, оригінальні дослідження, **погляд на проблему**, випадок з практики, короткі повідомлення

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ БУДУЩИХ МЕДИКОВ ВО ВРЕМЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

©Л. Н. Юрьева, А. В. Шорников

ГУ «Днепропетровская медицинская академия Министерства здравоохранения Украины»

РЕЗЮМЕ. В статье представлены результаты исследования психического состояния студентов высших медицинских учебных заведений во время дистанционного обучения, вызванного карантинными мерами по поводу пандемии COVID-19.

Цель – сравнительная оценка показателей психического здоровья и качества жизни студентов высшего медицинского учебного заведения при дистанционном обучении.

Материал и методы. Основой работы являются результаты обследования 206 студентов III–IV курсов медицинского факультета, которые обучаются по программе 222 «Медицина», во время дистанционного обучения, вызванного карантинными мероприятиями в связи с пандемией COVID-19, с помощью опросника на базе GoogleForms, который включал вопросы о социально-демографических характеристиках, шкалы PHQ-2 и GAD-2, вопросы о дистанционном обучении, вопросы о качестве жизни.

Результаты. Выявлены факторы, которые вызывают тревожность в условиях карантина по поводу COVID-19, при этом изменение обычных жизненных сценариев уступает возможности заражения вирусом SARS-CoV-2. При дистанционном обучении 77 из 206 опрошенных (37,4 %) имели выраженные депрессивные расстройства, при том 54 из 206 опрошенных (26,2 %) имели также и выраженную тревогу. Кроме того, 56,3 % опрошенных испытывали проблемы со сном во время карантина, при этом 7,8 % имели ежедневные проблемы, несмотря на проживание в домашних условиях, где проще регулировать сон, по сравнению с общежитием. Изменения психического состояния негативно повлияли на качество жизни, связанное со здоровьем, значительно более на психический компонент, нежели на физический.

Выводы. Проведенное исследование показало, что дистанционное обучение студентов высших учебных заведений, которое проводилось из-за пандемии COVID-19, может вызывать тревогу и депрессию у будущих медиков, снижать качество сна. Особенно опасным является снижение качества психического компонента качества жизни. Полученные данные необходимо учитывать при создании дистанционных курсов и программ психопрофилактики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: COVID-19; качество жизни; студенты; тревога; нарушения сна; депрессия; дистанционное обучение.

PSYCHOLOGICAL CONDITION OF FUTURE DOCTORS DURING DISTANCE LEARNING

©L. M. Yurieva, A. V. Shornikov

Dnipropetrovsk Medical Academy

SUMMARY. The article presents the mental state study results of students of higher medical educational institutions during distance learning caused by quarantine measures due to COVID-19 pandemic.

The aim – to make a comparative assessment of the mental health and quality of life of students in higher medical education during distance learning.

Material and Methods. The work was based on the results of a survey of 206 students of the III-IV course of the Faculty of Medicine, who study under the 222 "Medicine" program, during distance learning caused by quarantine measures due to the COVID-19 pandemic. We used a questionnaire based on Google Forms, which included questions about social demographic characteristics, PHQ-2 and GAD-2 scales, questions about distance learning, questions about quality of life.

Results. The factors that cause anxiety in the quarantine about COVID-19 have been identified, while the change in normal life scenarios is inferior to the possibility of infection with the SARS-CoV-2 virus. In distance learning, 77 out of 206 respondents (37.4 %) had severe depressive problems, while 54 out of 206 respondents (26.2 %) also had pronounced anxiety. In addition, 56.3 % of those surveyed experienced sleep problems during quarantine, with 7.8 % having daily problems despite living at home, where it is easier to regulate sleep compared to hostels. Changes in mental state negatively affected health-related quality of life, significantly more on the mental component than on the physical.

Conclusions. The study indicated that distance learning for university students, which was conducted due to the COVID-19 pandemic, can cause anxiety and depression in future doctors, and reduce the quality of sleep. The decrease in the quality of the mental component of the quality of life is especially dangerous. The obtained data must be used like a background in creating new distance courses and psychoprophylaxis programs.

KEY WORDS: COVID-19; quality of life; students; anxiety; sleeping disturbances; depression; distance learning.

Отримано 12.02.2021